

دولت جمهوری اسلامی افغانستان
لوی څارنوالی ج.ا.ا.
معاونیت مالی واداری
ریاست آموزش های مسلکی

حقوق شهود

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	مقدمه:.....
۳	۱: مفاهیم حمایت از شهود:.....
۳	۱-۱: مفهوم لغوی حمایت از شهود:.....
۳	۱-۲: مفهوم اصطلاحی حمایت از شهود:.....
۴	۲: حمایت از شهود در قوانین ملی:.....
۴	۲-۱: حمایت از شهود در قانون اجرای جزایی:.....
۴	مطلب اول: اقدامات محافظتی از شهود:.....
۵	مطلب دوم شهود قابل محافظت:.....
۶	مطلب سوم: درخواست محافظت شهود.....
۶	۲-۲: اجرای اقدامات مقدماتی در ارتباط شاهد:.....
۷	۲-۳: حمایت از شهود در کود جزا:.....
۷	مطلب اول: محافظت از شهود یا اطلاع دهنده و مجازات آن:.....
۷	مطلب دوم: عناصری متشکله حفاظت از شهود یا اطلاع دهنده گان.....
۸	۲-۴: ممانعت از تطبیق عدالت و مجازات آن:.....
۹	مطلب اول- ارباب یا تطمیع مجنی علیه یا شاهد:.....
۱۰	مطلب دوم- افشای هویت شاهد:.....
۱۰	مطلب سوم- افشای اقدامات محافظتی یا اخفای هویت شاهد:.....
۱۱	مطلب چهارم- عمل انتقام جویانه علیه مؤظفین خدمات عامه یا شاهد.....
۱۲	۳: حمایت از شهود در سطح بین الملل:.....
۱۲	۳-۱: حفاظت از شهود در سطح بین الملل:.....
۱۲	مطلب اول- سازمان ملل متحد:.....
۱۲	مطلب دوم - دیوان های محاکم بین المللی:.....
۱۲	۳-۲: حفاظت از شهود و مشارکت آنها در مراحل رسیدگی:.....
۱۳	مطلب اول: حفاظت از شهود در مراحل رسیدگی:.....
۱۳	مطلب دوم- حمایت از شهود در کنوانسیون پالمو:.....
۱۵	نتیجه گیری:.....
۱۶	مآخذ:.....

مقدمه:

اصولاً" برای روشن شدن مباحثات و شناخت وقایع، روی شهادت که یکی از دلایل الزام است و بر آن اعتقاد قاضی شکل می‌گیرد. هر شخص عاقل و بالغ هر آنچه را دیده یا شنیده که حقیقت دارد در محضر قضا بیان نماید. شهادت اخباری است که احتمال صدق و کذب در آن میسر است خبر از واقعه‌ی است که محکمه و خائنوالی از آن به کلی بی‌خبر می‌باشند، از همین جهت است که نقش شاهد بسیار مهم و اساسی محسوب می‌گردد. شهادت حجت متعددی است که نفع و یا ضرر آن به دیگران سرایت می‌کند و دیگران از درک شهادت شاهد محکوم علیه، محکوم له قرار گرفته و یا براءت حاصل مینماید. شهادت نوعی از تکلیف است که هر مسلمان خود را ملزم به اظهار وقایع اتفاق افتاده برحسب چشم دید و آگاهی خویش میداند، شهادت حجت قاصره است که یکی از دلایل الزامی است و اسباب و موجبات حکم محکمه را تشکیل می‌دهد. بدین ملحوظ حمایت از شهود در قوانین متنی و شکلی ما تسجیل یافته است، و شیوه‌های حمایت از شهود بنابر درخواست شاهد صورت می‌گیرد که بعداً خائنوالی و محکمه در این رابطه ذیصلاح قرار می‌گیرند و به ارگان‌های کشفی در ارتباط به حمایت از شهود و خانواده وی چی اقدامات محافظتی را اتخاذ نمایند. که همه این اجراءات در مطابقت به احکام قانون با درنظر داشت مهم بودن شهادت در قضیه جنایت و جنحه، صحیح بودن تهدیدات بعد از ادای شهادت که به نفع یا ضرر شخصی صورت می‌گیرد، لزوماً اجراءات قانونی مرعی گردد. این موضوع حمایت از شهود طی سه مبحث و چند گفتار در اسناد ملی و بین‌المللی تمرکز خواهد شد.

۱: مفاهیم حمایت از شهود:

در این مبحث روی مفاهیم لغوی و اصطلاحی حمایت از شهود طی دو گفتار بحث خواهد شد، زیرا حمایت از شهود از دو کلمه گرفته شده که حمایت و شهود می باشد، در این زمینه وضاحت داده خواهد شد.

۱-۱: مفهوم لغوی حمایت از شهود:

جز اول- مفهوم حمایت؛ در لغتنامه دهخدا حمایت را چنین معنی کرده است: حمایه، نگاهبان، پناه، پستی، دستگیری، حفاظت، یاری، نصرت، طرفداری و... بیان نموده است. و در فرهنگ معین حمایت را پشتیبانی و حمایه معنی کرده است.^۱

جز دوم- مفهوم شهود؛ در لغتنامه دهخدا به معنی ذیل بیان شده است: حاضر شدن، آشکارا، مقابل غیب، پیدا شدن و... بیان شده است. و شهود در فرهنگ معین به معنی دیدن، حاضر شدن، شاهد، گواهان بیان شده است. و شهادت که یک واژه عربی بوده که مصدر فعل (اشهد) است که به معنی حضور است و در کتاب های لغت به معنی خبر قاطع بیان شده است.^۲

۱-۲: مفهوم اصطلاحی حمایت از شهود:

- شهادت به اصطلاح شرع عبارت است از اخبار صادق الاثبات حق به لفظ {اشهد فی مجلس القضاء} یعنی شهادت عبارت از خبر دادن شخص صادق بخاطر اثبات حقی به لفظ شهادت در جلسه محکمه است. در فقه شرط است که شاهد مظهری باید از دیدنیها و یا شنیدنیها باشد.

- خداوند(ج) در سوره المائده آیه 8 می فرماید:^۳ ترجمه: "ای مومنان متعهد به خدا باشید یا قیام کنندگان برای خدا، گواهی دهندگان به انصاف و حمل نکند شما را دشمن قومی بر آنکه انصاف نکنید و ترک عدل، عدل کنید زیرا عدل نزدیک است به تقوا. و از خداوند تعالی بترسید و خداوند تبارک و تعالی به هر آن چیزی که شما عمل میکنید خبر است."

- شهادت عبارت از یک اخباری است که احتمال صدق و کذب را دارد حجت قاطع نمی باشد، برقاضی لازم است که بعد از استماع آن را ارزیابی نماید.

^۱ دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تاریخ نشر ۱۹۳۱م.

^۲ معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ناشر موسسه انتشارات امیرکبیری، ۱۳۵۱.

^۳ قرآنکریم، سوره مائده، آیه ۸.

- شهادت عبارت از اخبار یک شخص است در محضر قضاء به حضور خصمین راجع به یک قضیه که ناشی از عمل حقوقی یا حادثه حقوقی یا جزائی باشد.⁴

- در مجله الاحکام شهادت را چنین تعریف نموده است: شهادت عبارت از اخبار دادن برای اثبات حق یک نفر بر شخص دیگری دانسته شده است.⁵

- در قانون مدنی شهود عبارت اظهار حقیقت، جهت اثبات خلاف ظاهر و قسم جهت ابقای اصل است. و نیز شهود را بر مدعی و قسم را بر منکر روان دانسته است.⁶

۲: حمایت از شهود در قوانین ملی:

در این مبحث مطالبی تحریر می گردد که در محور آن چند گفتار و چند جز می چرخد که در اقدامات محافظتی شهود، روی ممانعت از تطبیق عدالت و مجازات آن، و شیوه های حمایت از شهود را طبق قوانین ملی به صورت مشرح بحث خواهیم کرد.

۱-۲: حمایت از شهود در قانون اجرای جزایی:

در این گفتار خویش روی سه موضوع که نخست اقدامات محافظتی شهود از طرف کدام اداره صورت می گیرد، ثانیاً کدام شهود باید مورد این اقدامات محافظتی قرار گیرد و ثالثاً کدام شخص صلاحیت ارایه در خواست را به ارگانهای عدلی و قضایی را دارد، تمرکز خواهد شد.

مطلب اول: اقدامات محافظتی از شهود: در این ارتباط ماده 53 قانون اجرای جزایی تدابیر ذیل را مدنظر گرفته است:

(1) خارتوالی و محکمه می توانند حسب احوال جهت محافظت شاهد با صدور قرار، یک یا چند مورد از اقدامات محافظتی ذیل را اتخاذ نمایند:

1 - اخفای نام، آدرس، محل وظیفه، شغل یا هرگونه معلومات، اسناد رسمی، دفتر ثبت و دوسیه که زمینه تشخیص هویت شاهد را فراهم نماید.

⁴ احرار، محمد، استماع شهادت در دعوی جزائی، سال ۱۳۸۶. ص ۶.

⁵ مجله الاحکام، ماده ۱۶۸۳.

⁶ جریده رسمی، وزارت عدلیه، قانون مدنی، مواد (۹۸۷ و ۹۸۸)، سال ۱۳۵۵.

2 - ممنوع قراردادن وکیل مدافع، مساعد حقوقی و مظنون یا متهم از افشای هویت شاهد یا مواد و معلوماتی که ممکن هویت شاهد را تشخیص نماید.

3 - عدم افشای هرگونه سوابق و اسنادی که منجر به تشخیص هویت شاهد گردد، مگر اینکه قاضی ذیصلاح طور دیگری تصمیم اتخاذ کند.

(2) - در حالات مندرج فقره (1) این ماده برای نام مستعار تعیین می گردد.

(3) اخفای خصوصیات ظاهری و فیزیکی شاهد به شیوه های ذیل صورت می گیرد:

1 - ادای شهادت از عقب پرده غیر شفاف.⁷

2 - ادای شهادت از طریق دستگاه تخنیکی تغییر دهنده تصویر و صدا.

3 - پخش استجواب از مکان دیگر از طریق تلویزون مدار بسته که به شکل زنده اتصال گردیده است، به طور همزمان به اتاق محاکمه .

4 - استماع اظهارات شهادت شاهد و استجواب شاهد با استفاده از نوار تصویری قبل از جریان محاکمه، در صورتی که صرف وکیل مدافع متهم در جریان ثبت نوار تصویری، بخاطر شهادت شاهد حضور داشته باشد.

5 - کنار بردن متهم به شکل موقت از سالون محکمه، در صورتی که شاهد از ادای شهادت در حضور متهم امتناع ورزد یا اینکه شاهد در حضور متهم حقیقت را بیان نمی نماید. در این صورت وکیل مدافع و مساعد حقوقی می تواند در سالون محکمه حضور داشته و از شاهد استجواب نماید. حین برگشت دوباره متهم به سالون محکمه شهادت شاهد برای وی قرائت می گردد.

مطلب دوم شهود قابل محافظت: شهود قابل محافظت می باشد؟ در این رابطه ماده 54 قانون اجراءات جزایی چنین صراحت دارد:

1- شهادی که امنیت خود وی یا اقاربش به اثر شهادت به تهدید، ارباب یا اقدامات مشابه، در معرض خطر قرار داشته باشد.

⁷جریده رسمی، وزارت عدلیه، قانون اجراءات جزای،نمبر مسلسل(۱۱۳۲)، سال ۱۳۹۳ ماده ۵۳.

2- شاهدهی که در اثر ارتکاب عمل جرمی از لحاظ جسمی یا روانی آسیب شدید دیده باشد.

3- شاهدهی که از وضعیت روانی و خیم رنج می برد.

4- شاهدهی که طفل است.

5- ارگان های امنیتی مکلف اند با در نظر داشت تجویز خارنوالی و محکمه الی رفع حالت خطر از شهود مندرج اجزای فوق محافظت نمایند.⁸

مطلب سوم: درخواست محافظت شهود: که صلاحیت ارایه درخواست اقدامات محافظی شهود را به ارکانهای عدلی و قضایی دارد؟ ابتدا این صلاحیت به شهود است که بنابر مشکلات این اقدام را انجام نمایند و در صورت که ضرورت باشد وکیل قانونی وی می تواند چنین اقدامات را مطابق ماده 55 قانون اجراءات جزایی انجام دهد، که ذیلا بیان می گردد:

(1)- شهود مندرج ماده 54 قانون اجراءات جزای و در صورت ضرورت نماینده قانونی آنها می توانند، اتخاذ اقدامات محافظتی را در مرحله تحقیق از خارنوالی و در مرحله محاکمه از محکمه درخواست نمایند.

(2)- در خواست اقدامات محافظتی به صورت سربسته به خارنوالیو محکمه هر یک در ساحه مربوط خود درخواست را بررسی نموده و تصمیم اتخاذ می نمایند، وافشای مطالب در این صورت به دیگران مجاز نمی باشد.

۲-۲: اجراءات مقدماتی در ارتباط شاهد:

رابطه به این موضوع قانون اجراءات جزای اجراءاتی که از طرف خارنوالی یا محکمه در برابر شهود صورت می گیرد. از مواد (25 الی 43) تصریح ساخته، که مختصرا از آن یاد آوری می نمایم:

احضار شهود، استماع و ثبت شهادت؛ منع استجواب شاهد؛ حق امتناع از ارایه جواب به سوالات؛ جلب و احضار شهود؛ محتوای احضاریه؛ مصارف حضور شاهد؛ مکلفیت های شاهد؛ ترتیب محضر شهادت؛ محل سمع شهادت؛ استماع جداگانه شهادت؛ منع تلقین شهود؛ طرز استجواب شاهد؛ ترتیب محضر اظهارات شهادت؛ ثبت محضر شهادت؛ شهادت طفل؛ شهادت شخص دارای اختلالات روانی؛ استماع شهادت در خارج

⁸همان، قانون، مواد (54 و 55)

از محکمه؛ شهادت کذب و سوگند یا تعهد شاهد می باشد، این اجراءات اصولاً در مرحله خارنوالی از طرف خارنوال مربوط و در مرحله محکمه از طرف قضات مربوط در صورت نیاز مرعی می گردد.⁹

۲-۳: حمایت از شهود در کودجزا:

مطلب اول: محافظت از شهود یا اطلاع دهنده و مجازات آن: در ارتباط به محافظت از شهود قانون اجراءات جزایی روی شکلیات موضوع پرداخته بود؛ حال این که کود جزای افغانستان در ماده 463 در ارتباط به موظفین که برای حفاظت از شهود موظف اند، در صورت اهمال یا غفلت از موظف مذکور صورت گیرد دارای مسوولیت جزایی دانسته شده است. که ذیلاً تحریر می گردد.

(1) - هرگاه پولیس، موظف امنیت ملی یا خارنوال به اتخاذ تدابیر محافظتی در مورد محافظت شهود و اطلاع دهنده جرم مکلف باشند، در صورت اهمال یا غفلت موظف مربوط، مرتکب به بدیل حبس محکوم می گردد.¹⁰

(2) - هرگاه عمل مندرج فقره (1) این ماده ناشی از غفلت یا اهمال موظف باشد و منجر به معلولیت یا قتل شاهد، اطلاع دهنده یا اقارب آنها گردد، مرتکب به حبس متوسط محکوم می گردد.

(3) - در صورت عدم محافظت شهود یا اطلاع دهنده عمدی باشد با در نظر داشت احوال، مرتکب به حیث شریک یا معاون جرم شناخته می شود.

همان طوری که جرم حمایت از شهود یا اطلاع دهندگان ارایه گردید، قانونگذار افغانستان، جرم سهل انگاری یا کوتاهی در محافظت از شهود یا اطلاع دهندگان جرایم را، جرم انگاری نموده است، با این تفاوت که اساسنامه محکمه جزای بین المللی صرفاً "بر لزوم اقدامات محافظتی در مورد شهود جرم تاکید نموده اما مقنن در افغانستان پا را فراتر گذاشته و سهل انگاری در محافظت را نیز جرم دانسته است.

مطلب دوم: عناصری متشکله حفاظت از شهود یا اطلاع دهنده گان: عنصر قانونی آن مشخص است و نیاز به تحریر آن نیست و بناء "به دو عنصر دیگر آن می پردازیم.

⁹همان، قانون، مواد(۲۵ الی ۴۳)

¹⁰جریده رسمی، وزارت عدلیه، کود جزا، نمبر مسلسل (۱۲۶۰) سال ۱۳۹۶، ماده ۴۶۳.

1- عنصر مادی

عنصر مادی این جرم از نوع ترک فعل می باشد. به این ترتیب که در برخی موارد قانونگذار تکالیفی را از افراد می خواهد که در صورت ترک آن تکالیف، افراد مجرم محسوب شده و به مجازات محکوم خواهند شده. در مورد جرم مورد بحث هم باید گفت که حفاظت از شهود و اطلاع دهنده جرم وظیفه قانونی پولیس، موظف امنیت ملی و خازنوالی می باشد؛ بنابر این هر نوع اهمال یا غفلت در این زمینه، موجب مسوولیت جزایی ماموران یاد شده می گردد چه برسد به این که عدم محافظت شهود یا اطلاع دهندگان جرم از سوی ماموران در این ماده، عمدی بوده باشد.¹¹

2- عنصر معنوی

جرم ذکر شده در ماده 463 از دو نوع عنصر معنوی بر خور دار می باشد. به عبارت دیگر در این ماده، از لحاظ عنصر معنوی دو نوع جرم بیان شده است. فقره اول و دوم ماده عنصر معنوی از نوع خطای جزای را بیان می دارد. به این ترتیب که مامورین یاد شده در فراهم آوری تدابیر حفاظتی برای شهود یا اطلاع دهندگان، اهمال یا غفلت نمایند، کودجزا در مورد اهمال و غفلت چنین تصریح نموده است. در بند 10 ماده 4 همین قانون آمده است "اهمال که شامل بی مبالاتی و غفلت نیز می گردد عبارت است از بی توجهی یا عدم مواظبت در عملی که باید انجام شود." مثلاً فراموشی فرد موظف برج هوایی در عدم اعلام آماده نبودن باند برای فرود طیاره و در نتیجه تصادم طیاره، خطای وی به صورت اهمال می باشد.

قانونگذار دومین نوع عنصر معنوی پیش بینی شده برای جرم مورد بحث در فقره 3 ماده 463، از عمدی بودن جرم یاد کرده است بنأ این نوع عنصر معنوی همان قصد جرمی است که در جرایم عمدی لازم است و در جرم مورد بحث به این ترتیب است که مامورین ذکر شده، عمداً از فراهم آوری تدابیر حفاظتی برای شهود و اطلاع دهندگان جرم خوداری می کنند. و در این ماده سه نوع مجازات برای مرتکب پیش بینی کرده که قبلاً ذکر شده است.

۲-۴: ممانعت از تطبیق عدالت و مجازات آن:

¹¹ شرح کودجزا، ماده ۴۶۳.

در ارتباط به شهود در فصل اول باب پنجم کتاب دوم کود جزا ممانعت از تطبیق عدالت و مجازات آن، در ارتباط ارباب یا تطمیع مجنی علیه یا شاهد، افشای هویت، محافظت شهود یا اطلاع دهنده،^{۱۲} افشای اقدامات محافظتی یا اخفای هویت شاهد، عمل انتقام جویانه علیه مؤظفین خدمات عامه یا اطلاع دهنده یا شاهد، ممانعت از تطبیق عدالت در جرایم ترورستی، ارتکاب جرم ممانعت در تطبیق عدالت توسط مؤظفین خدمات عامه، عدم اطلاع از آثار جرمی حین معاینه، را در بر دارد که مختصراً روی هر یک آنها بحث خواهیم کرد.

مطلب اول- ارباب یا تطمیع مجنی علیه یا شاهد: در ماده ۴۶۱ کود جزا در ارتباط ارباب یا تطمیع مجنی علیه یا شاهد تصریح شده که ذیلاً تحریر می گردد:

(۱) استعمال قوه یا تهدید یا ارباب مجنی علیه یا شاهد یا وعده، پیشنهاد ویا پرداخت منفعت خلاف قانون به آن، بمنظور تحمیل ادای شهادت دروغ یا امتناع از ادای شهادت یا مداخله در شهادت.

(۲) مرتکب جرایم مندرج فقره (۱) این ماده به حبس متوسط، محکوم میگردد.

این ماده به حمایت از شاهد پرداخته است؛ که جرایم فوق تنها از طریق فعل، قابل تحقق می باشد و به هیچ وجه ترک فعل نمی تواند باعث تحقق آن شود، این جرم از جمله جرایم مطلق بوده و نیاز به حصول نتیجه ندارد، به دلیل این که یکی از وظایف حقوق جزا حمایت از امنیت و حقوق جامعه و آزادی های فردی است. به اساس سوی نیت خاص جرم تهدید و ارباب شاهد، که به منظور تحمیل ادای شهادت دروغ یا امتناع از ادای شهادت واقعی یا مداخله در شهادت یا ممانعت از اطلاع یا رایه مدارک و معلومات مرتبط به جرم، می باشد. و مجازات مرتکب این جرایم حبس متوسط می باشد.

^{۱۲} همان، کود، ماده ۴۶۱.

مطلب دوم- افشای هویت شاهد: در ماده 462 کود جزا در ارتباط افشای هویت شخص شاهد می باشد که شخصی هویت شاهد یا اطلاع دهنده یا ارایه کننده مدارک یا معلومات در مورد جرایم را بر خلاف رضایت آنها یا بدون اجازه محکمه افشاء نماید به حبس متوسط محکوم می گردد.

زیرا حفظ هویت شاهد و عدم افشای آن، به تطبیق عدالت و شناسایی مجرمان بسیار کمک کننده خواهد بود، اهمیت این مطلب از آن جهت است که در برخی موارد، روشن شدن حقایق مربوط به جرم و شناسایی فاعلان جرم و جبران خسارت به قربانیان آن، بستگی به این دارد که شاهد یا شهود واقعه بدون هیچ ترس و نگرانی، بتوانند آن چه را دیده یا شنیده باز گو نمایند و در عین حال هویت شان مکتوم بماند تا از انتقام گیری های احتمالی مرتکبان جرم و یا طرفداران آن ها در امان بمانند. به ویژه اهمیت این امر در جرایم خطرناک و جرایم سازمان یافته بیشتر آشکار می گردد. زیرا در این گونه جرایم ممکن است باندهای مخوف و خطرناکی در پشت سر جرم قرار داشته و منافع آن ها اقتضا نماید که نباید ابعاد جرم روشن شود و شهود ماجرا باید شناسایی شده و به هر نحو ممکن از سر راه برداشته شوند، بنابر این افشای هویت شهود می تواند از یک سؤ لطمات جبران ناپذیری را بر روند محاکمه بر جای بگذارد و از سوی دیگر حیات شاهد و شهود را به خطر مواجه سازد.¹³

مطلب سوم- افشای اقدامات محافظتی یا اخفای هویت شاهد: در ماده 564 کود جزا در راستای افشای اقدامات محافظتی یا اخفای هویت شهود شخصی را که قرار یا حکم مراجع ذیصلاح را مبنی بر اتخاذ اقدامات محافظتی یا اخفای هویت شاهد و یا سایر اسناد و معلومات مرتبط به آن را به شخص یا اشخاصی که حق دریافت آنرا ندارد افشاء نماید، به حبس متوسط یا جزای نقدی از شصت هزار تا سه صد هزار افغانی محکوم می گردد.

اقدامات محافظتی مربوط به شهود و اخفای هویت شاهد، به نظر قانونگذار افغانستان، از چنان اهمیتی برخوردار بوده است ه در این ماده افشای آن را جرم دانسته و برای آن مجازات پیشبینی نموده است. بدین منظور ماده 464 کود جزا افشای موارد زیر را جرم دانسته است.

1- افشای قرار یا حکم یک مرجع صلاحیت دار بر اتخاذ تدابیر محافظتی از شهود جرم؛

¹³ همان، شرح، مواد (۴۶۲-۴۶۴).

2- افشای قرار یا حکم یک مرجع صلاحیت دار بر اخفای هویت شاهد؛

3- افشای سایر اسناد و معلومات مرتبط به اتخاذ تدابیر محافظتی از شهود جرم؛

4- افشای سایر اسناد و معلومات مرتبط به اخفای هویت شاهد؛

در تمامی موارد فوق، افشای موارد یاد شده وقتی جرم است که به شخص یا اشخاصی که آن ها حق دریافت این اطلاعات را ندارند. و این جرم با قصد و علم محقق می شود.

مطلب چهارم- عمل انتقام جویانه علیه مؤلفین خدمات عامه یا شاهد: در ماده 465 کد جزا در رابطه به عمل انتقام جویانه علیه اشخاص فوق صراحت دارد که ذیلا بیان می گردد.

(1) شخصی که مرتکب عمل انتقام جویانه علیه مؤلف خدمات عامه، اهل خبره یا مجنی علیه یا اطلاع دهنده یا شاهد در ارتباط به جرایم مندرج این فصل گردد، به حبس متوسط، محکوم میگردد.

(2) هرگاه به اثر ارتکاب عمل مندرج فقره (1) این ماده به مجنی علیه ضرر جسمی، مالی یا معنوی عاید گردد، مرتکب به حد اکثر جزای پیشبینی شده جرم مرتکبه یا حبس متوسط یا هرکدام که بیشتر باشد، محکوم میگردد.¹⁴

یکی از نگرانی های موجود در ارتباط با اشخاص درگیر در پروسه جزایی، احتمال این امر است که آن ها ممکن است قربانی اعمال انتقام جویانه، از سوی متهم، بستگان یا طرفداران وی گردند، به همین دلیل قانون گذار در ماده فوق افراد ذیل را در کشف جرم و پیگرد جرم در برابر اعمال تلافی جویانه حمایت نموده است. مثلا افراد از قبیل ماموران پولیس و موظفین امنیت ملی، اهل خبره، مجنی علیه، اطلاع دهنده و شاهد جرم می باشد، عمل انتقام جویانه میتواند ضرر مادی باشد، مانند قتل، ضرب و جرح، شکنجه یا معنوی باشد مانند توهین، تحقیر، افترا و... نیز قصدا مرتکب عمل یا اعمالی انتقام جویانه را علیه افراد فوق الذکر انجام میدهد، این جرم بصورت عمدی تحقق می پذیرد.

¹⁴اهمان، شرح، ماده 465.

۳: حمایت از شهود در سطح بین الملل:

در این مبحث حمایت از شهود در سطح بین الملل با در نظر داشت کنوانسیون های بین المللی و رعایت موضوعات که ایجاب حفاظت از شهود را در سطح بین الملل می نماید؛ تمرکز خواهد شد.

۳-۱: حفاظت از شهود در سطح بین الملل:

توسعه برنامه حفاظت از شهود در نقاط مختلف جهان ضرورت همکاری حقوقی متقابل بین کشور ها می باشد، که در صورت نیاز این همکاری ها انجام می شود، یا کشور ها روی این موضوع یک تفاهمنامه را به امضا می‌رسانند، (بطور مثال، نقل مکان شهود در خارج از کشور) نیز اسناد مهم بین المللی در این ارتباط صراحت دارد، و به اشتراک گذاری عملی هر چه بهتر در بین کشور های مربوطه، را برجسته کرده است. برخی از اصول اساسی در حقوق بین الملل بمنظور اثر گذاری این همکاری ها رعایت شده است.

مطلب اول- سازمان ملل متحد: اسناد حقوقی شرح داده شده توسط سازمان ملل متحد بمنظور حفاظت از شاهد واضح و برجسته می باشد. مقررات نسبتاً مشابه از UNTOC (میثاق سازمان ملل علیه جرایم سازمان یافته فراملی) و UNCAC (کنوانسیون سازمان ملل علیه فساد) کشور های عضو را به اتخاذ اقدامات مناسب بمنظور حفاظت از شهودی که علیه جرایم تحت پوشش این کنوانسیون ادای شهادت می کنند، بدون لطمه به حقوق متهم، مکلف می سازد. همچنین این نهاد ها یا کشور های عضو را دعوت نموده و با در نظر گرفتن یک توافق نامه و یا تمهیدات برای نقل مکان شهود محافظت شده، اجراءات حمایت از شهود را مرعی مینمایند^{۱۵}.

مطلب دوم - دیوان های محاکم بین المللی: حفاظت از شاهد در اجراءات و تصامیم دیوان های بین المللی که با تخطی های جدی قانون حقوق بشر ارتباط دارد، از مشخصات بالا برخوردار است. اساس نامه های دیوان جزائی بین المللی برای یوگسلاوی سابق (ICTY)، دیوان جزائی بین المللی برای رواندا (ICTR) و محکمه جزائی بین المللی (ICC) همه برای فراهم نمودن یک واحد بمنظور حمایت از شهود تنظیم شده است. هر چند این دیوان ها نه نیروی حفاظت از خود و نه قلمرو صلاحیت قضائی برای حفظ و یا نقل مکان شهود دارند.

۳-۲: حفاظت از شهود و مشارکت آنها در مراحل رسیدگی:

در رابطه حفاظت از شهود و مشارکت آن ها در مراحل رسیدگی طبق اساسنامه محکمه جزایی بین المللی روم و اساسنامه کنوانسیون پالرمو مختصراً تمرکز خواهد شد.

^{۱۵}کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته (پالرمو)، سال ۲۰۰۰ م، ماده ۲۴.

مطلب اول: حفاظت از شهود در مراحل رسیدگی: در ماده 68 اساسنامه محکمه جزای بین المللی روم در ارتباط حفاظت از متضررین و شهود و مشارکت آنها در مراحل رسیدگی صراحت دارد، این اساسنامه در سطح جهان به عنوان یک سند الگو شناسایی شده است. که ذیلا تحریر می گردد.¹⁶

1- محکمه مکلف است، اقدامات مناسبی را جهت حفظ امنیت، سلامت جسمی و روحی، شأن و حریم خصوصی متضررین و شهود انجام دهد.

2- به عنوان یک استثنا به اصل جلسات استماعیه علنی مندرج ماده (67) این اساسنامه دیوان های محکمه جزای بین المللی میتوانند برای حفاظت از متضررین و شهود یا متهمین، بخشی از جریان رسیدگی به قضیه را به طور غیر علنی انجام دهد یا اجازه دهند که تا ارائه شهادت با استفاده از دستگاه های الکترونیک یا وسایل خاص دیگر انجام شود. محکمه با توجه به کلی شرایط و علی الخصوص دیدگاه های متضرر یا شاهد، تصمیم گیری اتخاذ نماید.

4- متضررین و شهود می تواند در مورد اقدامات حفاظتی مناسب، ترتیبات امنیتی، مشوره و مساعدت مندرج بند 6 ماده 43 این اساسنامه به خارنوالی و محکمه مشوره دهند.

5- اگر به موجب این اساسنامه افشای شواهد یا اطلاعات موجب به مخاطره انداختن جدی امنیت یکی از شهود یا خانواده وی گردد، خارنوال می تواند برای هر یک از مراحل رسیدگی پیش از شروع محاکمه، چنین شواهد یا اطلاعاتی را محرم نگاه داشته و در عوض خلاصه ای از آن را تحویل دهد. اما این گونه اقدامات باید به نحوی انجام شوند که مغایر با حقوق متهم و محاکمه عادلانه و بی طرفانه نبوده و سبب تضییع حق متهم نگردد.

- در ماده 69 اساسنامه نیز تصریح شده که هر یک شهود پیش از ادای شهادت، باید مطابق اصول داخلی و ادله اثبات دعوا سوگند یاد کند که شهادتی که میدهد، حقیقت دارد. و شاهد شخصا در هنگام محکمه ادای شهادت نماید. اگر شواهد و مدارکی که در اثر نقض این اساسنامه یا حقوق بشر شناخته شده بین المللی به دست آمده باشد قابل طرح نمی باشد.¹⁷

مطلب دوم- حمایت از شهود در کنوانسیون پالمو: در ماده 24 کنوانسیون پالمو پیش بینی شده است که هر دولت عضو در حدود امکانات خود برای حمایت مؤثر از گواهانی که در روند دادرسی جزای در خصوص جرایم

¹⁶ جریده رسمی، وزارت عدلیه، اساسنامه محکمه جزای بین المللی روم؛ نمبر مسلسل (1311)، سال 1397، ماده 68.

¹⁷ همان، اساسنامه، ماده 69.

موضوع این کنوانسیون مبادرت به ادای شهادت می کنند و بر حسب اقتضا از خویشاوندان و افراد نزدیک به آن ها در برابر انتقام جویی مجرمین یا تهدید احتمالی آن ها، تدابیری مناسب اتخاذ نمایند.

در مسیر حمایت از گواهان، دولت های عضو می توانند اقداماتی در جهت حفاظت جسمانی افراد، عدم افشای اطلاعات مربوط به هویت و محل زندگی این افراد و تدارک شیوه های نوین برای ادای شهادت که متضمن حفظ ایمنی شهود هم باشد هم چون بهره گیری فناوری ارتباطی به انجام برسانند.

در ماده 25 کنوانسیون فوق به دولت های عضو تکلیف شده است اقدامات مقتضی را برای مساعدت به قربانیان و حمایت از آن ها انجام دهند.

اتخاذ تدابیر جهت افزایش همکاری با دستگاه های مجری قانون، جمع آوری، مبادله، تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به ماهیت جرایم سازمان یافته، همکاری آموزشی و فنی، اتخاذ سایر تدابیر اجرایی کنوانسیون از طریق مساعدت های فنی و توسعه اقتصادی با توجه به تبعات منفی جرایم سازمان یافته بر جامعه در مواد 27 تا 30 کنوانسیون پالرمو بیان شده است.¹⁸

¹⁸کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جرایم سازمان یافته (پالرمو)، سال ۲۰۰۰ م، مواد (۲۴، ۲۷ و ۳۰)

Palermo Convention on UN/RES/55/25, 8 JUN 2001 General Assembly, P.18.

نتیجه گیری:

از موضوع قابل بحث به این نتیجه می‌رسیم که حمایت از شهود هم در قوانین ملی و هم در اسناد بین‌المللی بصورت دقیق در نظر گرفته شده است، از زمانیکه شخص مرتکب جرمی می‌شود قانون وی را مورد حمایت قرار میدهد، و در ارتباط یک قضیه مخصوصا قضایای جنایت و جنحه شدید غرض اثبات حقانیت دعوی جزای نیاز می‌شود که دلایل اثبات در رابطه به قضیه گردآوری شود، که بعد از اقرار متهم دومین دلایل آن شهادت می‌باشد که بصورت مشخص ماده 53 و 54 قانون اجراء جزای و مواد (464، 463 و .. کودجزا و اسناد بین‌المللی نیز روی حمایت از شهود تمرکز نموده است. و نظر به اهمیت موضوع غرض در امن ماندن شاهد، شهود را از یک محل به محل دیگر یا از یک کشور به کشور دیگر تا رفع مشکلات امنیتی انتقال دهند، و در سطح ملی نیز همچون مواد قانونی وجود دارد که اجراء صورت گیرد. و شاهد می‌تواند از طریق ضبط صوت یا ویدیو ادای شهادت نماید و در عدم حضور طرفین دعوی جزای و صرف به حضور وکیل مدافع متهم یا محکوم علیه ادای شهادت نماید و سهولت‌های زیادی را قوانین ملی و بین‌المللی در رابطه به حمایت از شهود رعایت نموده است حتی در جرایم علیه بشریت نیز این حکایت رعایت می‌شود. امید است که این پروسیجرهای قانونی در رابطه به حمایت از شهود عملا مرعی الاجرا گردد.

مآخذ:

الف- قوانين ملي:

- 1- جريده رسمي، وزارت عدليه، كودجزا، شماره مسلسل (1260)، سال 1386.
- 2- جريده رسمي، وزارت عدليه، قانون اجراءات جزايي، شماره مسلسل (1132)، سال 1393.
- 3- شرح كودجزا.

ب- اسناد بين بين المللي:

- 1- جريده رسمي، وزارت عدليه، اساسنامه محكمه جزاي بين المللي روم؛ نمبر مسلسل (1311)، سال 1397.
- 2- ميثاق مدني وسياسي، تاريخ 16 دسمبر 1966 تصويب مجمع عمومي سازمان ملل متحد.
- 3- Palermo convintion UN.A/RES/55/25,8 JUN2001'Genral Assembly. P18